

เรื่องเล่าจากสายน้ำ

"เขื่อน" อีกหนึ่งอาวุธสำคัญในการล้างผลาญทรัพยากรธรรมชาติและวิถีชีวิต

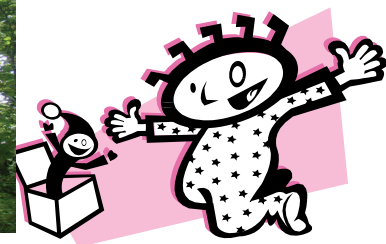
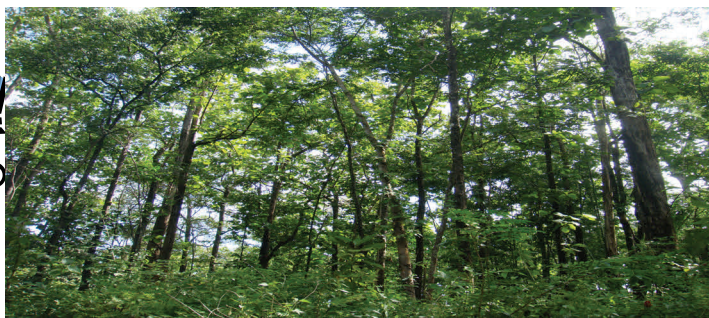
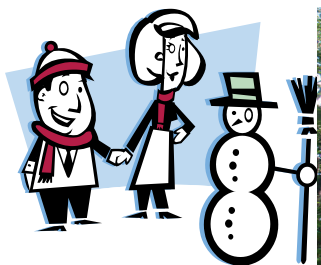
ชญาพรรณ เมธีธนนันท์ 16 ตุลาคม 2555

ท่ามกลางสายฝนที่กระหน่ำลงมาอย่างไม่ขาดสาย กลุ่มชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นและเขื่อนแม่วังก และกลุ่มภาคีทั่วประเทศ ได้มารวมตัวกัน เมื่อวันที่ ๕-๖ ตุลาคม ๒๕๕๕ เพื่อคัดค้านการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นและเขื่อนแม่วังก

กลุ่มคนที่เข้ามาร่วมมีทั้งผู้ได้รับผลกระทบจากเขื่อนที่สร้างแล้ว เช่น เขื่อนปากมูล เขื่อนราษีไศล เขื่อนห้วยนา ที่ได้รับความเดือดร้อนจากการสร้างเขื่อนมาอย่างยาวนานร่วม ๒๐ ปี และเขื่อนที่ยังไม่สร้างอย่าง เขื่อนโป่งขุนเพชร เขื่อนท่าแซะ เขื่อนแม่แจ่ม ตลอดจนถึงชาวบ้านที่ได้รับความเดือดร้อนจากการพัฒนาในด้านต่างๆ ของภาครัฐ ทั้งปัญหาที่ทำกิน ป่าชุมชน กลุ่มผู้ป่วยที่ได้รับผลกระทบจากโครงการของภาครัฐและเอกชน ที่ร่วมกันเดินทางมาให้กำลังใจเพื่อนร่วมแผ่นดิน เกิดที่กำลังใจถูกคุกคามจากโครงการสร้างเขื่อนของภาครัฐที่อาศัยกระแสอุทกภัยมาเป็นข้ออ้าง หวังสร้างโครงการที่มีเม็ดเงิน

หากกล่าวถึงคำว่า "เขื่อน" คนส่วนใหญ่ก็จะได้รับทราบข้อมูลแต่เพียงว่า สร้างเพื่อป้องกันน้ำท่วม สร้างเพื่อแก้ไขปัญหากภัยแล้ง การสร้างก็จะมีกรอบพโยกย้ายผู้ได้รับผลกระทบบางส่วน ซึ่งถือเป็นคนส่วนน้อย โดยมีคำนิยามที่ฟังจนคุ้นหูว่า "คนส่วนน้อยต้องเสียสละให้กับคนส่วนใหญ่" คนทั่วไปมักจะได้รับข้อมูลเพียงเท่านั้น หากแต่มิได้เป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบ จึงไม่มีความรู้สึกที่ลึกซึ้งไปกว่านี้ ต่างจากกลุ่มคนที่ถูกเรียกว่า "คนส่วนน้อย" ที่ต้องช่วยกันประเมินว่าหากตัวเขื่อนได้ถือกำเนิดเป็นรูปเป็นร่างขึ้นมาขวางกั้นลำน้ำเมื่อใดนั้น ผลกระทบและความสูญเสียที่จะตามมานั้นไม่สามารถประเมินค่าความเสียหายได้

นอกจากวิถีชีวิตที่ต้องเปลี่ยนแปลงไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งไม่สามารถคาดเดาอนาคตของตนเองได้ แม้จะถูก
 ปลอบโยนจากภาครัฐไว้อย่างสวยงามว่า มีบ้านอยู่ มีที่ทำกิน ถนนลาดยาง น้ำดี ไฟสว่าง แต่จากการที่ชาวบ้านได้ไปเยี่ยม
 เยือนเพื่อนภาคีที่ถูกโยกย้ายจากโครงการสร้างเขื่อน ยังไม่มีที่ใดเลยที่จะได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างครบครันตามที่
 ภาครัฐกล่าวอ้าง อย่างเช่น กรณีของเขื่อนปากมูล ที่ตั้งหมู่บ้าน ลักษณะของบ้านที่ทางภาครัฐสร้างให้ เป็นบ้านขนาดเล็ก
 อาศัยอยู่ได้ก็เพียงครอบครัวเล็กๆ สามคนพ่อแม่ลูก ที่หากได้เข้าอยู่ก็คนจะเบียดเสียดยัดเยียดกันนำดูอยู่แล้ว แต่ลักษณะ
 ของครอบครัวคนอีสานเป็นครอบครัวใหญ่ บ้านหลังขนาดเล็กนั้นจึงไม่สามารถอยู่กันได้ รวมไปถึงลักษณะของผืนดินที่เป็น
 ที่ตั้งบ้านเรือนยังเป็นดินทราย ที่ไม่สามารถปลูกพืชผักสวนครัวไว้เก็บกินกันในครัวเรือนได้ นั่นก็ยิ่งผิดวิสัยของคนลูกอีสาน
 อีกนั่นแหละ ดังนั้นจึงไม่มีชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนเข้าไปอาศัยอยู่ ings ให้เห็นร่องรอยของบ้านร้างที่ไม่มี
 คนอยู่ หรือบางคนก็จะรื้อบ้านไม้ไปสร้างที่อื่นแทน

แม้กระทั่งการได้ไปพูดคุยกับชาวบ้านที่ถูกโยกย้ายจากการสร้างเขื่อนภูมิพล ได้เล่าให้ฟังว่า อย่าว่าแต่ปลูกพืชผัก
 สวนครัวอย่างอื่นเลย แม้แต่ต้นตระไคร้ ที่เป็นพืชสวนครัวที่ขึ้นได้ทุกที่ยังยากที่จะเจริญเติบโตในพื้นที่ ที่ทางภาครัฐจัดสรร
 ไว้ให้เลย

แม้แต่กระบวนการจัดการน้ำในเขื่อนของภาครัฐเอง ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหานี้ให้กับประชาชนได้ ทั้งปัญหาการใช้น้ำในพื้นที่ทางการเกษตร อย่างเช่นกรณีเขื่อนราษีไศล โดยลักษณะของสภาพของเนื้อดินในป่าบุงป่าทาม ที่เป็นท้องอ่างเก็บน้ำของเขื่อน มีส่วนผสมของเกลือสินเธาว์อยู่เป็นจำนวนมาก เมื่อน้ำในอ่างของเขื่อนถูกกักขังให้นิ่งอยู่ในอ่าง ส่งผลให้น้ำในอ่างเพิ่มปริมาณความเค็มขึ้น เมื่อน้ำถูกไปใช้ในภาคการเกษตร ทั้งนาข้าว พืชสวน จึงทำให้ต้นข้าวและพืชผลทางการเกษตรยืนต้นตายเพราะความเค็มของน้ำ ซึ่งโดยธรรมชาติแล้ว ลักษณะของป่าบุงป่าทามจะถูกน้ำท่วมในฤดูน้ำหลากทุกปี โดยจะพัดพาเอาดินเกลือไปด้วยทุกปี ดินในป่าทามก็จะมีเกลือใหม่เกิดขึ้น หมุนเวียนเช่นนี้ไปทุกปี การได้ถ่ายเทความเค็มของเกลือในดินจึงมีปริมาณที่ต้นข้าวและพืชผลทางการเกษตรสามารถมีชีวิตอยู่ได้ ซึ่งชาวบ้านสามารถดำเนินวิถีชีวิตกันมาอย่างยาวนานหลายชั่วอายุคน แต่เมื่อมีสิ่งก่อสร้างที่เรียกว่า “เขื่อน” เกิดขึ้น วิถีชีวิตของชาวบ้าน วิถีของวิถีจักรของธรรมชาติทุกอย่างที่เกื้อหนุนกันได้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่เสื่อมถอยลงไปอย่างเห็นได้ชัด จากการประเมินความเป็นอยู่ของชาวบ้านที่ลำบากมากขึ้น ต้องพากันออกไปรับจ้างทำงานในต่างจังหวัดและในกรุงเทพกันมากขึ้น เหลือเพียงผู้เฒ่าผู้แก่เลี้ยงหลานอยู่กับบ้าน ปริมาณพันธุ์ปลาลดจำนวนลงไปอย่างมาก ความหลากหลายของสัตว์ที่เป็นอาหารของคนในป่าบุงป่าทามลดลงจนแทบไม่มีให้เห็น เป็นต้น

หยุดทำลายทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อสนองตัณหาของตน

สิ่งเหล่านี้ได้แสดงให้เห็นแล้วว่าประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อน มีคุณภาพชีวิตที่แย่ง โดยขาดการเยียวยาแก้ไขจากภาครัฐอย่างต่อเนื่อง ที่มีสาเหตุนำมาเป็นข้ออ้างที่ชาวบ้านฟังจนเบื่อว่า “เพราะการสืบเปลี่ยนคณะรัฐบาล ข้อตกลงช่วยเหลือชาวบ้านเป็นของรัฐบาลชุดก่อน เมื่อเปลี่ยนรัฐบาลใหม่ก็ถูกตัดขาดการช่วยเหลือ การขุดเขยความสูญเสียให้กับชาวบ้านตามที่รับปากไว้ ก็เป็นอันยุติลงโดยปริยาย ชาวบ้านต้องเริ่มรวมตัวกันเรียกร้องกับรัฐบาลชุดใหม่อีก กว่าที่จะเรียกร้องได้ก็ใช้เวลาไปไม่ใช่น้อย ชาวบ้านต้องสูญเสียเงินทอง เวลาทำมาหากิน สูบเสียชีวิตและกำลังใจกับทุกครั้งที้ออกมาเรียกร้อง ปัญหาที่ประสบอยู่จึงยากที่จะได้รับการเยียวยาแก้ไขให้บรรลุผลได้ จึงมีภาพการออกมาเรียกร้องของภาคประชาชนกับรัฐบาลทุกยุคทุกสมัยมาอย่างยาวนาน จนเป็นภาพที่ผู้ไม่ได้รับผลกระทบได้เห็นจนคุ้นชินแล้วก่อเกิดความเบื่อหน่าย หากย้อนไปถามประชาชนผู้ที่ได้รับผลกระทบกลุ่มนี้ยิ่งต้องพบกับความเหนื่อยล้าและเบื่อหน่ายกับวัฒนธรรมของคณะผู้ได้ถูกรับเลือกให้เป็นรัฐบาลกับคณะที่เป็นฝ่ายค้านที่แย่งชิงอำนาจกันทุกสมัยเสียมากกว่าที่จะมีความจริงใจในการแก้ไขปัญหาให้กับภาคประชาชน ถึงแม้ว่าจะต้องประสบกับสถานการณ์ใดๆ ก็ตามที่ภาครัฐปฏิบัติต่อผู้ได้รับผลกระทบอย่างไม่เป็นธรรม แต่ด้วยการคำนึงถึงชนรุ่นหลัง ที่ต้องเผชิญกับปัญหาที่ทับถมกันมาอย่างยาวนานและนับวันก็ยิ่งเพิ่มทวีคูณขึ้นอีก จากการขาดความรับผิดชอบของภาครัฐอย่างจริงจัง ปัญหาเก่ายังแก้ไขไม่เสร็จหรือยังไม่ได้รับการแก้ไข ยังต่อสร้างโครงการที่ก่อเกิดปัญหาจากผลกระทบโครงการใหม่ขึ้นมาอีกทุกสมัยรัฐบาล ที่เข้ามาครอบครองอำนาจ ยิ่งนับวันปัญหาการต่อสู้ของภาคประชาชนกับรัฐบาลแต่ละสมัยก็ยิ่งเพิ่มความรุนแรงขึ้น ที่ส่อเค้าจะพบกับความหายนะครั้งยิ่งใหญ่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

เชื่อไม่ใช่ทางออกในการแก้ไขปัญหาน้ำท่วม แม้จะมีเชื่อเกือบทั่วประเทศก็ยังมีอาจแก้ไขปัญหาน้ำท่วมได้ดังภาพที่เห็นน้ำยังท่วมหนักในปี ๒๕๕๔

ส่วนทางด้านผลกระทบของเชื่อที่มีผลต่อความหลากหลายทางชีวภาพและทรัพยากรธรรมชาติโดยรวม กลับถูกมองข้ามผลกระทบโดยรวมทั้งหมด โดยพุ่งเป้าไปที่ผลประโยชน์เพียงอย่างเดียว เช่น สร้างเพื่อป้องกันน้ำท่วม สร้างเพื่อแก้ไขปัญหาภัยแล้ง สร้างเพื่อเก็บน้ำไว้ใช้ในการเกษตร เป็นต้น ส่วนมากจะขาดจิตสำนึกต่อบุญคุณของทรัพยากรธรรมชาติที่ได้จัดสรรความสมดุลให้กับทุกสรรพสิ่งในโลกใบนี้ไว้อย่างลงตัวไว้แล้ว แต่ด้วยความใจเร็วด่วนได้ หรือเกิดจากกิเลสที่ไม่มีวันสูญสิ้นไปจากจิตใจของคนบางกลุ่ม ที่หวังกอบโกยผลประโยชน์ให้กับตนและพวกพ้อง โดยใช้ความชอบธรรมของสังคมส่วนร่วมมาเป็นอาวุธในการแผ้วถางทาง ให้โครงการของตนดำเนินไปอย่างรวดเร็ว เมื่อบรรลุเป้าหมาย ผลกระทบที่จะตามมาไม่ว่าจะเป็นปัญหาในส่วนใดก็ตามจึงถูกมองข้ามไป หรือแม้แต่ถูกเรียกร้องการชดเชยจากภาคประชาชน ก็จะดำเนินการเพียงแค่แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าในแต่ละครั้งเท่านั้น มิได้ติดตามแก้ไขปัญหาอย่างต่อเนื่อง หากเกิดการสืบเปลี่ยนคณะรัฐบาลใหม่ เหมือนการวิ่งพลัดที่ต้องส่งไม้เปลี่ยนมือกันให้คนต่อไปถือแล้ววิ่งไปให้ถึงเส้นชัยหรือจุดหมายที่วางไว้ เพื่อให้ปัญหาได้รับการแก้ไขอย่างจริงจังหรือเหลือไว้เพียงปัญหาเล็กน้อยที่ประชาชนสามารถแก้ไขปัญหาตนเองได้

แต่ในความเป็นจริงที่เกิดขึ้น เมื่อคนกลุ่มใหม่เข้ามามีอำนาจบริหารจัดการ ก็จะผลัดความรับผิดชอบไปให้ชนกลุ่มที่ดำเนินการที่หมดอำนาจไป ปัญหาผลกระทบต่างๆ จึงเหมือนกับดินพอกหางหมู ปัญหาเก่ายังไม่ได้รับการแก้ไขให้บรรลุผล โดยอ้างความชอบธรรมที่ว่า “ไม่ได้เป็นคนทำ จึงไม่อาจรับผิดชอบได้” จึงเพิกเฉยต่อข้อเรียกร้องของผู้ได้รับผลกระทบ แต่เมื่อย้อนถามไปถึงเจ้าของโครงการก็ได้คำตอบที่อ้างความชอบธรรมให้กับตนอีกว่า “ไม่สามารถแก้ไขปัญหาให้ได้ เพราะไม่มีอำนาจอยู่ในมือเหมือนเมื่อก่อน” ชะตากรรมจึงตกอยู่กับประชาชน “คนส่วนน้อยที่เสียสละให้กับคนส่วนใหญ่” ส่วนผู้มีอำนาจอยู่ในมือที่เข้ามาใหม่ ก็สรรหาโครงการใหม่ ๆ มาสนองกิเลสตัณหาของตน ให้สมกับที่ได้อำนาจมาไว้ในมือและเร่งสร้างสิ่งใหม่ขึ้นมาให้ทันเวลาก่อนที่จะสูญสิ้นอำนาจ

ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมทุกวันนี้จึงยากที่จะเยียวยาแก้ไขได้ หรือนี่คงจะกลายเป็นสังกรรมของสังคมที่อยู่รวมกันเป็นประเทศๆ หนึ่ง อย่างนี้ต่อไปเรื่อยๆ โดยไม่มีที่สิ้นสุด ของสังคมการใช้อำนาจควบคุมทุกสิ่งทุกอย่างที่คนยึดติดว่ามันควรจะเป็นของของตนเมื่อมีอำนาจอยู่ในมือ แล้วใช้อำนาจนั้นไขว่คว้ามาเป็นสมบัติของตนให้ได้ โดยไม่ต้องมีจิตสำนึกที่จะคิดถึงคนที่ด้อยกว่าและไม่มี “อำนาจ” อยู่ในมือ....

ปล่อยให้สายน้ำได้ไหลอย่างอิสระ เพื่อรักษาความสมดุลตามธรรมชาติ